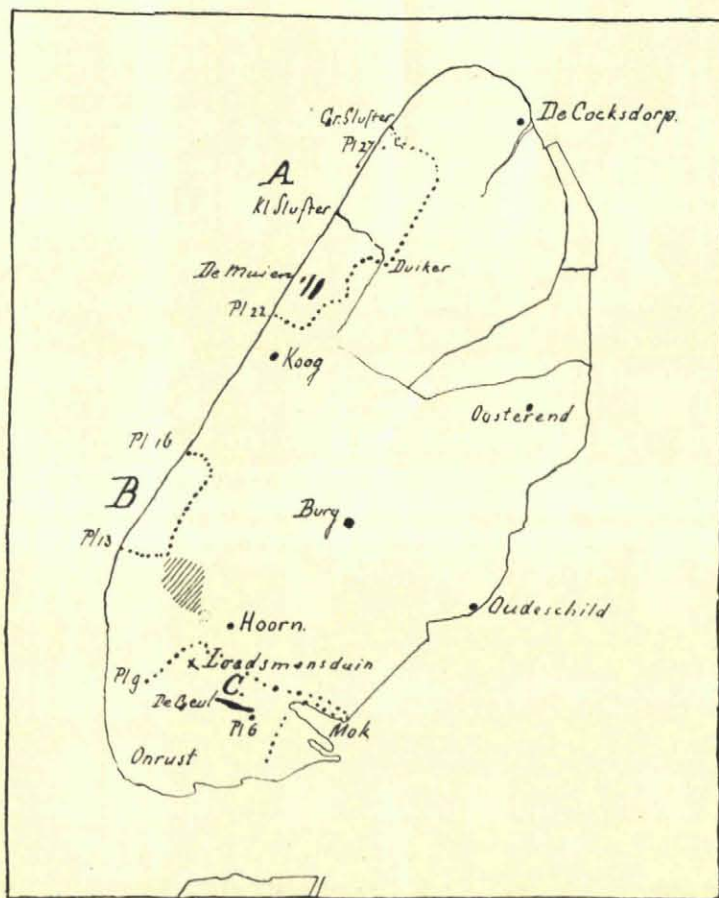

duinmeertjes. Eigenlijk zijn er drie meertjes, maar het derde houdt zich nog wat verscholen. Het is een jong ding, nog pas enkele jaren oud en zonder plantengroei, heeft ook nog alle kans om weer eens dicht te waaien. Daar in de omgeving van strandpaal 23 is de duinvorming in vollen gang. Texel groeit hier frisch en vroolijk. In Juni kun je hier de duinen letterlijk zien groeien, wanneer de kiem-

De Staatsnatuurmonumenten op Texel.

A. De Muijen en de Slufter. B. De Westerduinen. C. De Geul.

Het geharceerde is het Piet Roozenvlak met omgeving.

plantjes van het bies-tarwegras tot wasdom komen en op het breede strand de eerste zandheuveltjes vastleggen. Dit is ook een lievelingsterrein van ple-viertjes, dwergsterntjes en meeuwen. Eenige jaren geleden broedde hier als groote zeldzaamheid een enkel stormmeeuwpootje, thans is er reeds een vrij talrijke kolonie. Natuurlijk zijn we zeer benieuwd naar de ontwikkeling van den plantengroei in de omgeving van het nieuwe zoetwatermeertje, dat we voorloopig de Buitenste Muy noemen. De Buiten-Muy is het lange meer, waar in het hooge riet de blauwe reigers broeden en waar verleden jaar in Juni een prachtige tafel-eend aan ons voorbij kwam vliegen. In den

voorzomer ligt het er vol met allerlei eenden en als het water niet te hoog staat broeden ook kievit en tureluur langs de oevers. De duindoorns zitten vol met kneutjes, grasmusschen en klauwieren. De oevers en het ietwat hooger, maar toch nog nat gedeelte aan den zuidkant vertoonen den plantengroei van lage duinpannen op zijn rijkst: *Sturmia*, de Handekenskruiden in allerlei variteit, *Pirola* en *Parnassia*, addertong, *Sagina*'s en zeggen van allerlei soort. De Binnen-Muy

heeft dat allemaal nog eens een beetje mooier en daar broedt dan soms eens een stelletje lepelaars, een bruine kiekendief, een paar geoorde futen en verder zoowat alles wat men er redelijker wijze mag verwachten. Sommige plekken zien in den zomer rose van de mooie bloempjes van de Tengere Bastaardmuur, *Anagallis tenella*, doch die plant vonden we eigenlijk in grooter overvloed in het meer oostelijk gelegen stuk buiten het natuurmonument, dat aangewezen is voor ontginning.

Noordelijk van de Muyen, van paal 23 tot paal 25 vinden we het prachtig landschap van de Slufterbollen, een moeilijk te ontwarren duinencomplex met rijken, dichten plantengroei, vooral in de vallei, die je bereikt door bij paal 24 even over den zeereep te klimmen. Hier grazen nog wel schapen en soms zie je er de kneutjes plukken en trekken aan de schapenwol, die aan het prikkeldraad is blijven hangen. Deze vallei loopt open uit in de Sluftervlakte en bij hoog water dringt de zee er tamelijk diep in door. Zodoende vinden wij er een zeer interessante tegenstelling tusschen de ziltplanten in het noordelijk stuk zooals Engelsch gras en zemelkkruid, en de zoetwaterflora in de plasjes van het zuidelijk gedeelte. In deze Slufterbollen groeit de mooie Orchidee *Gymnadenia* in grooten overvloed.

Nu volgt na paal 24 het groote wilde landschap van de Sluftervlakte met de duinenreeks van den nieuwen stuifdijk. Zoolang ik op Texel verkeer en dat is nu al bijna veertig jaren, probeert de Waterstaat de Sluftervlakte geheel van de zee af te zonderen en de gaten bij paal 25 en paal 27 te dichten, maar voorloopig is daar nog geen sprake van. De kreek van de kleine Slufter gaat nog diep landwaarts in. Meestal is er water tot aan den duiker toe en hier wemelt het dan zoo af en toe van allerlei trekvogels, vooral in den voorzomer. Wie de zilverpluvier in zomerkleed wil zien, kan dat meestal wel gedaan krijgen, door eind Mei of begin Juni eens de wacht te betrekken bij den Duikerdam. En wie luchtspiegelingen wil aanschouwen en een klein griezeltje opdoen van drijfzand moet maar eens achter den Stuifdijk om, wandelen van de Kleine Slufter naar de Groote Slufter, om er zich meteen over te verwonderen, dat er op een klein eiland zulke groote uitgestrektheden kunnen bestaan. De groote vlakte wordt hier en daar afgewisseld door kleine duinpartijtjes met hier en daar een plasje, waar men steeds de verrassing kan beleven van steltloopers, die te vroeg of te laat zijn. Alles met alles is dat landschap van de Muyen en de Slufter een natuurmonument van den eersten rang, een onuitputtelijke bron van studie voor botanicus, zoöloog en geoloog, een rijk en schilderachtig gebied voor natuurvriend en flaneur. Bovendien gemakkelijk te bereiken en met goede logeergelegenheid vlak bij. Om met mijn vriend Cleyndert te spreken: een recreatieoord van de hoogste beteekenis.

Het tweede natuurmonument, de Westerduinen, ligt achter den onvergetelijken Fonteinsnol. Eigenlijk mag ik dat woord onvergetelijk niet gebruiken, want het aantal van hen, die zich de Fonteinsnol nog kunnen herinneren in al zijn glorie, wordt met den dag kleiner en reeds nu kom ik mij soms voor als de laatste der

Mohikanen. Wie herinnert zich nog de heldere bron hoog op den duinvoet, het unieke hangveentje van *Sphagnum*, waar het beekje door heen sijpelde en dan lager het vochtig bloemenland met *Parnassia*, *Pirola*, *Platanthera*, *Gentiana*, *Anagallis*, *Sturmia* en letterlijk alles wat daarbij behoort, alle vertegenwoordigers van de flora van de Mient en de duinpannen bij elkaar op een oppervlak van een halve hektare. Zoo was het daar vijfendertig jaar geleden en zoo'n landschap vinden we nergens in Nederland meer. Misschien wil het zich ergens opnieuw vormen. Waarom niet? Laat ons waken en waarschuwen, opdat wij het geluk bij de haren kunnen grijpen, wanneer het zich vertoont.

Maar om nu terug te keeren tot het Natuurmonument Westerduinen, het strekt zich uit langs de zee van paal 13 tot paal 16 en wordt in het oosten begrensd door de befaamde Moksloot. Het Westerslag gaat er midden door heen en het bevat o. a. een groot deel van de Bleekersvallei en de Biesbosch. Hier zien we langzamerhand de gagel den duindoorn verdringen. In sommige lage stukken groeit de prachtige galigaan, het hoge stekelige rietgras, waar de aschgrauwe kiekendief zoo graag in nestelt. Ook vinden we er nog de jeneverbes, die in vroeger jaren veel en veel algemeener was. De zilvermeeuwen hebben hier een broedkolonie aan den zeekant, de lagere gronden verheugen zich in de aanwezigheid van duinpieper en sprinkhaanrietzanger. Maar de vegetatie is toch wel het belangrijkste. De dophei, de struikhei, de gagel vertellen ons, dat we hier een heel ander duin betreden dan bij de Muyen. Inderdaad hebben we op Texel haast dezelfde tegenstellingen als in de Berger duinen, van kalkarm en kalkrijk. Dezer dagen is over de Flora der Berger duinen een uitmuntende studie verschenen van Dr. J. F. P. Bijhouwer (Geobotanische studie van de Berger duinen. Boek- en Steendrukkerij de IJssel, Deventer. Proefschrift ter verkrijging van den graad van Doctor in de Landbouwkunde aan de Landbouwhoogeschool te Wageningen). Het ware te wenschen dat Texel ook eens op deze wijze een nieuwe beurt kreeg, want het is nu al meer dan een halve eeuw geleden, dat Holkema ons zijn Flora van de Noordzee-eilanden gaf en in dien tijd is veel gebeurd en heeft de wetenschap groote vorderingen gemaakt. Nu ligt het botanisch zwaartepunt van Midden-Texel nog iets zuidelijker dan het natuurmonument Westerduinen. Het Heivlak, het Piet Rozenvlak, de Vleisdief en het Zoolen vlak vertoonen het hei-karakter op zijn zuiverst en op gevaar af van voor onbescheiden gehouden te worden, spreken wij hier den wensch uit, dat deze zoo mooi begroeide vlakken ook nog bij het natuurmonument mogen worden gevoegd.

En nu natuurmonument C: de Geul of Loodsmansduin of Texel Zuid, hoe zullen wij het noemen. De Minister zegt „de Geul” en zoo wil ik het ook graag noemen, maar het is veel grooter. Het begint al bij het Hoorntje en bevat dus al de duinen benoorden de Mok. De grens loopt dan langs het Nieuwland en de Kuil en de Naal tot aan het Hoornerslag. De Seboesnollen vallen er dus buiten. Van het Hoornerslag gaat het recht door de duinen op paal 9 af, dan langs den buitenduinvoet naar paal 6 en dan langs de laagwaterlijn van de Mok

naar paal L. Het vliegekamp en de haringtrekkershut met zijn haak liggen er dus buiten. Maar wat ligt er binnen! In de eerste plaats het prachtige Loodsmansduin, het hoogste duin van Texel, het hoogste punt van een indrukwekkend duincomplex met uitgestrekte rozenhellingen en een mooie dichte begroeiing van viooltjes en eereprijs, vleugeltjesbloem en wat daar weer allemaal bij behoort. Hier en daar probeert een meidoortje, om in de hoogte te komen, een enkele vlier. Een paar stuifkuilen nabij den top manen tot voorzichtigheid in het betreden, maar overigens is de vegetatie geheel gesloten. Afdalend naar de vallei van het Pompevlak krijgen we een interessante afwisseling van oud en nieuw, kalkarm en kalkrijk en eindelijk, zuidelijk van het Pompevlak krijgen de duindoorns de overhand. Nog een richeltje en daar ligt voor ons het nieuwe zoetwatermeer van de nieuwe duinvalei de Geul, met aan de overzijde spiksplinternieuwe duinen, die op de topografische kaart van 1881 nog in het geheel niet zijn aangegeven en het zijn nu forsche kanjers met veel wit zand, maar ook met duindoorn en helm en zandhaver in ongekende weelderigheid. De vallei zelf geeft de heele flora van de jonge duinpannen te aanschouwen die zich zoo wondersnel ontwikkelt en zoo wondersnel wijzigt. Eenige jaren geleden vonden wij er het Zonne-roosje, *Helianthemum guttatum* bij duizenden, maar op de plek waar ze stonden golfde verleden jaar het meer en dat was sneeuw wit van de waterranonkels en honderden gestreepte padden zaten te zingen langs den oever. Daar groeien allerlei mooie zeggen en grassen en bloembiezen en orchideeën naar hartelust en zoo wordt deze Geul al een heel belangrijke mededinger van de Muy. De Geul, de Mok, de Petten (deze laatste een bezitting van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten) zijn ook bij de vogels wel bekend.

Eigenlijk is er nog een vierde staats-natuurmonumentje, dat is de Westermient een klein stukje, dat nog herinnert aan de vroegere pracht van de Mientgronden, die thans beboscht zijn. De Staatsbosschen op Texel vormen thans een strook van ongeveer tien kilometer lengte. Er begint al karakter in te komen en wij mogen er nog veel goeds van verwachten. De nachtegalen hebben zij ons reeds gebracht.

De Staats-natuurmonumenten op Texel hebben thans een gezamenlijke oppervlakte van 1350 hektaren, dat is ongeveer een derde deel van het Texelsch duin. Zij zullen niet worden ontgonnen, beboscht of ontwaterd; hun behandeling blijft dezelfde als tot nog toe. Wat hooiland was of schapenwei, blijft zoo en ook de jacht blijft bestaan. Er zijn maar weinig stuifduinen in het gebied; waar het noodig is voor de kustverdediging of voor bescherming van het reeds ontgonnen gebied, daar worden ze vastgelegd. Natuurlijk blijft Waterstaat diligent in de zeereep. Overigens heerscht overal vrijheid blijheid en heeft moeder Natuur gelegenheid, om eens te toonen wat zij kan. De Natuurmonumenten zijn toegankelijk voor iedereen. De Geul is niet altijd gemakkelijk te bereiken; het spookt er nog al eens vanwege de schietoefeningen van de Marine. Ook houden de Jantjes wel eens een militaire wandeling in het gebied van het Loodsmansduin.

De Muyen en de Sluffers worden natuurlijk het drukst bezocht. Reeds in

vroeger jaren heeft het Staatsboschbeheer dit bezoek trachten te regelen. Het komt ons voor, dat een goed reglement op het bezoek van de Muyen en Sluffers dringend gewenscht is, vooral gedurende den broedtijd en de zomervacantie. Het aantal natuurvrienden en toeristen, die de Koog bezoeken, wordt ieder jaar grooter en vooral Engelsche vogelaars weten er al heel goed den weg. Ook komt het al meer en meer in zwang, dat schoolklassen in Mei of Juni een studiereisje naar Texel maken voor eenige dagen. Dit is allemaal zeer toe te juichen, maar er moet voor gewaakt worden, dat deze belangstelling geen schade toebrengt aan de Flora en Fauna. In het bijzonder moeten we letten op de vogelfotografen. Ze zijn niet alle even bekwaam of voorzichtig en velen mangelt het aan de twee cardinale deugden van zelfbeheersching en zelfverloochening. Daarbij komt nog, dat de Binnen Muy, de eigenlijke, de groote, al meer en meer geschikt wordt als broedplaats voor lepelaars, die er dan ook keer op keer probeeren te nestelen. Willen we ze daar voor goed krijgen, dan dienen bezoekers ze niet te veront-rusten. Het zal dus voorloopig gewenscht blijven, dat het in en om de Binnen Muy in den broedtijd even rustig blijft als in het Zwanenwater en dat wil zeggen, dat er niemand wordt toegelaten, dan bij hooge uitzondering. Het Natuurmonu-ment is groot genoeg, om een dergelijke beperking te gedogen en het wordt er dan in de toekomst beter op. Ook zal het wenschelijk blijken, om het uitgraven van planten te verbieden en zelfs beperkende bepalingen te maken op het plukken van bloemen. Ongetwijfeld zal het aantal bezoekers en bezoeksters steeds toe-nemen. Texel komt in de mode en daarover mogen wij ons verheugen. Maar wij zullen ons scherp moeten verzetten tegen het onmatig wegplukken van de bloemen en ook waken tegen onnoodige nestenspiederij. Wij vertrouwen, dat de Directie van het Staatsboschbeheer het bezoek aan de Natuurmonumenten zoo moge regelen dat de Flora en de Fauna er zich ongestoord en rijk kan ontwikkelen en dat zooveel mogelijk menschen zich er aan kunnen verlustigen zonder schade aan te richten. De uitvoering van zoo'n reglement stelt hooge eischen aan de ambtenaren, aan wier zorgen het natuurmonument is toevertrouwd. Ook hangt veel af van de meerdere of mindere ontwikkeling en welopgevoedheid van de bezoekers.

Onze Regeering heeft alvast een zeer goede daad verricht met het stichten van deze natuurmonumenten. Reeds vroeger heeft zij op de Veluwe een klein vennetje behouden, de merkwaardige Gerrits Flesch, waarvan wij hopen, dat het de kern moge vormen van een groot natuurmonument in het hartje van de Hooge Veluwe. In Drente heeft zij een stuk van het Lheebroeker Zand behouden. Wie weet, wat er nog meer uit het Staatsdomein te voorschijn komt. Terschelling is reeds in bewerking en het wordt ook meer dan tijd, dat er duidelijkheid komt in de behandeling van dat onvergelijklijk natuurmonument: de Beer aan den Hoek van Holland. En dan — als de schatkist wat op haar verhaal begint te komen, brengt de Staat het misschien nog eens zoo ver, dat zij weer eens wat kan aan-koopen, zooals zij dat indertijd met het Speulder bosch gedaan heeft. Dan zijn wij eerst goed op den rechten weg.

JAC. P. THJSSE.